
UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 15 05 07 020 0

Eliezer ben Nathan
Kuntres gezerot TaTNU

קונטרס גזרות תתנ״ו

לרבינו **אליעזר בר נתן** הנודע בשם **הראב״ן** ז״ל

ואגרת

אל קהלות הקדש היהודים הנמצאים באשכנז להודיע להם מיטב ארץ תוגרמה ויתרון מלכות ישמעאל מאת **יצחק צרפתי** ז״ל:

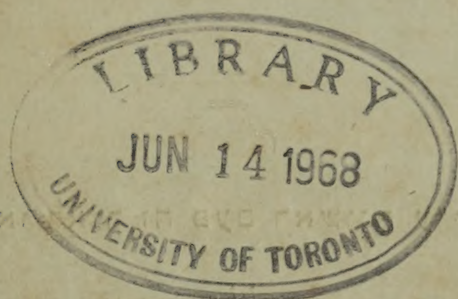
יצאו לאור זה פעם ראשונה ע״י

אהרן יעללינעק

יושב ודורש בקהל עם לפסיא:

לפסיא, תרי״ד לפ״ק

בהוצאות הרב מוהר״ר יעקב משה גאלדבערג נ״י תושב ברלין.

LIBRARY
JUN 14 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

I.

גזרות תתנ״ו

לרבינו **אליעזר בר נתן** הנודע בשם **הראב״ן** ז״ל:

ויהי בשנת ארבעה אלפים ושמנה מאות וחמשים ושש לבריא׳ עולם שנת אלף ועשרים ושמנה לגלותנו באחת עשרה שנה למחזור רנ״ו אשר קוינו לישועה ולנחמה כנבואת ירמי׳ הנביא רנ״ו ליעקב שמחה וגו׳ נהפך הוא ליגון ואנחה, לבכי ולצוחה, מצאונו צרות רבות ורעות אשר לא היו במלכות זאת למיום הוסד׳ ועד עתה ובאו על נפשנו כל הצרות האמורות בכל התוכחות הכתובות בכל כ״ד ספרים כתוב ולא כתוב עבר עלינו ועל נפשנו , על בנינו ועל בנותינו , על זקנינו ועל בחורינו , על עבדינו ואמהותינו , מקטנינו ועד גדולינו , עברה הצרה הגדולה אשר קמו עזי פנים עם לועז הגוי המר והנמהר צרפתים ואשכנזים מכל צד ומכל פנה ויתנו לבם ללכת אל עיר הקדש לבקש שם קבר ולגרש משם הישמעאלים ולכבוש הארץ לידם ושמו אותותם אותות , וישימו על מלבושם פימן שלהם שתי וערב , כל איש ואישה אשר נשאם לבם ללכת שם ערבו רבו מארבה אנשים ונשים וטף , ועליהם נאמר מלך אין לארבה , ויהי בעברם דרך העירות אשר שם יהודים , אמרו בלבם , הנה אנו הולכים לבקש חרפתנו ולנקום נקמתנו מן הישמעאלים , הנה היהודים אשר הרגוהו וצלבוהו ננקמה מהם תחלה ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד או יהיו כמנו ויודו ביתוס הזמה . וכששמעו כן הקהלות נפלה עליהם פחד ורעדה , חיל כיולדה , ותפשו בידם אומנות אבותם תפלה וצדקה

ותשובה וגזרו צומות מפוזרים וגם רצופים שלשת ימים לילה ויום ויצעקו אל ד׳ בצר להם, וסתם תפלתם ויסך בענן מעבור תפלה, כי היתה גזירה מוביום פקדי, וזה הדור נבחר לו למנה להיות לו לפניו כי היה בהם כח וגבורה לעמוד בהיכלו ולעשות דברו ולקדש שמו הגדול בעולמו ועליהם אמר דוד ברכו ד׳ מלאכיו גבורי כח עושי דברו ׃ ואותה שנה אירע פסח בחמישי בשבת וחדש אייר יום ששי, ובשמנה באייר ביום שבת קמו האויבים על קהל שפייא״ר והרגו בהם עשר נפשות קדושות אשר קדשו את בוראם תחלה ביום שבת קודש ולא אבו להצחן בצחנתם ׃ ושם היתה אשה חסידה אחת ושחטה עצמה על קדוש השם, והיא היתה ראשונה לשוחטים ונשחטים אשר בכל הקהלות, והנשארים נוצלו ע״י ההגמון בלא צחן, ועל אלו החסידים אשא קינה :

אלה עדה, המיוחדה, אשר יחדיו צורה, כהרוגי מלכות עשרה ׃
לב אחד, ושכם אחד, תעקדנה נוטרה, ופשטה צוארה ׃
יפיפית בעליונים, ובתחתונים, אגודה שפירה, נחלה שפרה ׃
עדת עלצון, תמיד לרצון, מעותדה לכפרה, לכרמים נוטרה ׃
זוג קודש, בזיו חדש, בכבודה נתחברה, בצרור החיים להתאצרה ׃
רשומה, וגם חתומה, עטרה צרורה, עם המלך גזרה :

נאמר עם המלך במלאכתו וגו׳ ׃ וביום כ״ג באיי״ר קמו זאבי ערבות על קהל ווירמייש״א, ומקצת הקהל היו בבתיהן ומקצתן היו בחדר ההגמון, ויקומו האויבים והצוררים על היהודים שהיו בבתיהם ויטרדום ויהרגום אנשים ונשים וטף ונער וזקן ויהרסו הבתים ויפילו המדרגות וישללו שלל ויבוזו בז ויקחו את התורה הקדושה וירמסוה בטיט חוצות ויקרעוה ויתעוללו בה ויבוזו אותה ויתלוצצו וישחקו ויאכלו את ישראל בכל פה ויאמרו אך זה היום שקוינוהו מצאנו ראינו, ולא השאירו מהם זולתי מתי מצער אשר עשו בהם כרצונם, אנסו והטבילו במי צחנתם בעל כרחם שסופן מוכיח על תחלתן שלסוף לא חשבו את יראתם לטיט ולצואה ׃ הנהרגים קדשו את השם לעין כל העולם

ופשטו צוארם להתיז ע"ש יוצרם וגם שחטו עצמן איש את רעהו ואיש את קרובו איש ובניו חתנים וכלות, ונשים רחמניות שחטו את יחידיהם, והכל בלב שלם קבלו דין שמים עליהם, ובהשלמת נפש לקונם הכל היו צועקים שמע ישראל וגו׳. ויהי לשבעת הימים ביום ר"ח סיון יום ביאת ישראל לסיני לקבל את התורה הוחרדו אותם אשר בחדר ההגמון ועשו בהם האויבים כאשר עשו בראשונים אשר בבתיהן, ויתעוללו בהן ויתנום לחרב והם נתחזקו כמעשה אחיהם אשר קדשו שם בוראם, ויוסיפו גם הם לקדשו וישלחו יד בעצמם אם על בנים רוטשה ואב על בנים נפל, כן נשחטו עליהם והאויבים הערימום ויסחבום סחוב והשלך, ומעט החיו גם ביום החדש וכשמנה מאות היו אשר נהרגו באלו שני הימים על קדוש השם וכולם נתנו לקבורה, ועליהם מקונן ירמי׳, האמונים עלי תולע חבקו אשפתות. ואז עמד בחור אחד ושמו **שמחה הכהן**, כשראה שמוליכין אותו לבית חרפתם, ושתק עד בואו לשם, ויהי בבואו שמה הוציא סכין מבית יד שלו והרג שר אחד נכדו של ההגמון, ומיד עשו גופו חתיכות, ועליו ועל כיוצא בו נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ועל אלו הצדיקים אתאונן קינים נהי והי:

אקונן ואספדה ואלילה, עלי כנסי׳ מהוללה, עלי לבי יללה, כי מכתי נחלה·
לבשה חרדה, פליטה שרודה, מראשותיהם כי ירדה, עטרת זהב גדולה·
ידידים ורעים, אכלו מרעים, שכני הרעים, הנוגעים בנחלה·
על אלה גועה, כי הייתי זועה, ועיני מקור דמעה, ואבכה יומם ולילה·
רחצו והזכו לעומך, כמקבלי סיני נואמך, קוראי בשמך, לקול המולה·
ברבים בכל פלך, קדשו אלדים המלך, נתונים בהיכל המלך, בשמחה וגילה·
הוזק זכותם, וגבה צדקתם, יעמוד לשאריתם, עד עולם סלה:

ויהי ביום השלישי בחדש סיון יום קדוש ופרישה לישראל במתן תורה, הופרשו קהל מגנצ"א חסידי עליון בקדושה ובטהרה והוקדשו לעלות אל אלדים כולם יחד, קטנים וגדולים כי היו נעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו, כולם היו בחצר ההגמון, ויקומו עליהם האויבים

ויהרגו בזדון טף ונשים נער וזקן ביום אחד, גוי עז פנים אשר לא ישא פנים לזקן ונער לא יחון, על עוללים ויונקים לא חמלו, על עוברות מלאות ימים לא רחמו, עד לא הותירו שריד ופליט כ"א ככתיבת נער שנים ושלשה גרגרים כי כולם נתאוו לקדש שם בוראם· גם בבוא האויב צעקו כולם לב אחד בקול גדול ופה אחד שמע ישראל וגו׳ וגם מקצת הזקנים והחסידים נתעטפו בטליתות המצויצות וישבו להם בתוך החצר של ההגמון למהר עשות רצון יוצרם, ולא רצו לברוח החוצה לחיות חיי שעה כי מאהבה קבלו עליהם דין שמים· וישליכו עליהם האויבים אבנים וחצים ולא חששו לנוס, וגם חגרו נשים בעוז מתניהם וישחטו בניהם ובנותיהם וגם עצמן, וגם אנשים רמי לב ואמיצי כח שחטו נשיהם ובניהם וטפם, הענוגה והרכה שחטה ילד שעשועיה, לזאת וכזאת תצילנה אזנים שומעות׳ כי מי ראה ומי שמע כזאת היו אלף עקידות ביום אחד, על אחת הרעיש העולם אשר נעקד בהר מור, הן אראלים צעקו חוצה, מלאכי השרת מר יבכיון, ושמים קדרו וכוכבים אספו נגהם, וצר ואור למה לא חשכו אשר היו **אלף ושלש מאות** נפשות קדושות נהרגין ביום אחד ומהם כמה עוללים ויונקים שלא חטאו ולא פשעו, ונפשות אביונים נקיים, העל אלה תתאפק ד׳! וס׳ נפשות נצולו בו ביום בבית האוצר של תהום, והוליכם ההגמון לכפרים שקורין רינקוו"א כדי להצילם וגם לשם נקבצו האויבים עליהם והרגו כולם, כי בעוונותינו ניתן רשות למשחית לחבל ובכל מקום שברח שם יהודי להציל את נפשו לשם האבן מקיר תזעק, וגם ב׳ חסידים נוצלו בו ביום כי יניחונום בעל כרחם, שם האחד מ"ר **אורי׳**, ושם השני מ"ר **יצחק** ושתי בנותיו עמו וגם הם קדשו השם מאד וקבלו עליהם מיתה משונה אשר לא כתוב׳ בכל התוכחות כי בערב שבועות שחט מ"ר יצחק בר דוד הפרנס שתי בנותיו עמו והצית אש בביתו, ומיד הלך הוא ומ"ר אורי׳ עמו לבית הכנסת לפני ארון הקדש וימותו שם לפני ד׳ כי נשרפו שם בלב שלם· ועליהם ועל כיוצא בהם נאמר זובח תודה

יכבדנני · על חסידי מגנצ"א, אספוד כתנין אנחיצה :

אוי לי על עבדי מכתי, אמרתי אני, אהלי שודד וכל מיתרי נתקו, בני יצאוני ·
לבי להללי מגנצ"א, המסולאים בפז ושני, לבי עליהם חי, מבליגיתי עלי יגוני ·
וישבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים, פסו בעיני, יודעי בינה לעתים, דעת ובינה להבינני ·
על אלה אני בוכיה, ירדו מים עיני, על שבר בת עמי השברתי, שמה ההיקתני ·
זקנים משער שבתו, מקשיבי' קול להשמיעני, זאת התורה מי יסלסלך, הלא פסו הוגיך באזני ·
רזי טעמך וקצוות תלתליך, מי יבאר לשנני, ראש אשמורות לילה, פני קינך קומי רוני ·
בנפש הוגי אמרך פוגי לך אל תתני ·
ריבה נפשי ריבה ד' שפטה משפטי ודיני ·
נקום נקמתי ונקמת דם עבדיך ד' אדני ·
תמורתם אין חליפין הבטחתני והודעתני ·
נקיתי דמם לא נקיתי וד' שוכן בציון ונאמר דמם על צחיח סלע לבלתי הכסות :

והשמועה באה לקלונ"א בה' בחדש שהוא ערב שבועות וחרדו לבם עד צאת הנפש, ויברחו כל איש ואיש אל בית מכרו גוי ויהיו שם, למחרתו ביום הבקר קמו האויבים וישברו הבתים וישללו שלל ויבוזו בז ויהרסו ב"ה ויוציאו את ספרי התורות ויתעוללו בהם ויתנום למרמס חוצות ביום נתינתה, נתינתה אשר הרעישה הארץ, ועמודיה יתפלצון, ועתה קרעום שרפום דרסום זדים עושי הרשעה ובאו בה פריצים ויחללוה, העל אלה לא תפקוד בם ועד אנה תביט בוגדים ותחרש, ראה ד' והביטה כי הייתי זוללה, ובאותו היום שפכו דם חסיד אחד מ"ר יצחק שמו, אשר הוליכוהו לבית חרפתם וירוק רוק בפניו וחרפו וגדפו, והוא לא רצה לברוח מביתו, כי היה שמח ומרוצה לקבל עליו דין שמים, וגם חסידה אחת, והשאר נוצלו בבית מכרם אשר ברחו שם עד אשר הוליכם שם ההגמון לכפרים שלו ביום י' בחדש להצילם ופלקם ונתנם בז' כרכים והיו שם עד חדש תמוז מצפים יום יום למות והיו מתענים יום יום וגם שני ימים של ר"ח תמוז אירע באותו שנה יו' ב' ויו' ג' התענו רצופים וגם

למחרתו ובאותו יום באו האויבי' המתועבים וגם האחרים באו כמו כן לפי שהיה איד יחרש (?) ונתקבצו לשם לכפר נוש"א וקדש מ"ר **שמואל בר אשר** את השם לעיני השמש, וגם שני בניו אשר עמו. לאחר שנהרג הוא ובניו התעוללו בהם וגררוהו וירמסוהו בטיט חוצות ויתלו את בניו על פתח ביתו כדי להתעולל בו, ואתה ד' עד מתי תאנף, ועד מתי אלדים, יחרף צר, ועל אלה אני בוכיה· ועוד קמו האויבים למחרתו ונהרגו חסידים שבכרך וויבלינ"ק הוב"א וגם קדשו את השם למאוד מאוד ר' **לוי בר שמואל** ואשתו ובניו וכל בני ביתו ומרת **רחל** הזקנה אשת ר' שלמה הכהן וכל החבורה שהביא עמו לשם אנשים ונשים וטף חתנים וכלות זקנים וזקנות אשר שחטו את עצמם ופשטו צוארם להתיז על קידוש השם בתוך אגמי מים אשר סביבות בכר"ך, ושם היה חסיד א' זקן ומלא ימים ורבינו **שמואל בר יחיאל** שמו והיה לו בן יחיד בחור נאה ומראהו כלבנון וברח עם אביו לתוך המים ופשט צוארו לשחיטה לפני אביו בתוך המים וברך אביו עליו על השחיטה והבן ענה אמן וכל העומדים שם סביבם ענו בקול רם: שמע ישראל וגו'. ראו כל באי עולם כמה גדול כח הבן שבלי עקוד נשחט, וכמה גדול כח האב שלא נכמרו רחמיו על בחור נעים ויפה כמוהו, ומי ישמע ולא יתמה נעקד ועקוד דעתם שוה להחנק, ועליהם ועל כיוצא בהם נאמר זובח תודה יכבדנני, אמנם מה עשה האב הזקן, והיה עמהם בחור אחד ירא שמים שמש הכנסת ומנחם שמו ואמר לו הזקן הנה מנחם הגבור קח חרבי ושחוט אותי על בני החסיד, והבחור נתאמץ ולקח החרב ושחט החסיד על בנו, ככה קדשו אלו הצדיקים את שם יוצרם, ורבים היו אשר עשו ככה וקדשו ש"ש לעין כל, אבל עין ראתה ותעידהו לכן אזן שמעה ותאשרהו· וגם מהם טבעו עצמן במים ולא נשאר בהם כ"א שלשה גרגרים· ובשלישי בחדש נהרגו חסידי כרך אילינ"דא ולא נשאר מהם כ"א מתי מעט וגם הם קדשו השם למאד. וגם חסיד היה שם ר' **יצחק הלוי** ויסרוהו ביסורים קשים

וצהגוהו בעל כרחו כי מן המכות אשר הוכה לא היה ידע עד מה, וכשעמד על דעתו חזר בעוד שלשת ימים לקלוני"א והלך לביתו והלך לנהר רינו"ס וטבע עצמו בנהר, ועליו ועל כיוצא בו נאמר אשיב ממצולות ים. וברביעי בחדש הוא היה ע"ש נוכרו האויבים יחד על קדושי אלינד"א ליסרן ביסורין עד יאותו לצהנתם, ונודע להם הדבר ויאספו כולם אל חדר אחד והתודו לפני בוראם, ויתנדבו החסידים לשחוט את כולם כי שם היו באותו כרך ג' מאות נפשות, ואלה שמות החסידים אשר נדבו לשחוט: ר' גרשום, ומ"ר יהודא בר אברהם, ואחיו מ"ר יוסף, ור' יהודא הלוי בן רבינו שמואל, ור' פטר, ויחזיקו בחרבם ויסגרו הדלתות בעדם וישחטו את כולם ואח"כ שחט ר' פטר את ארבעתם ויעל גם הוא על מגדל אחד ויפיל את עצמו ומת לפני ד'. מכל הנפשות הללו לא נשארו כי אם ב' בחורים וב' תינוקות וגם הם היו שחוטים בגרגרת והיו, ויגע הדבר באותו יום עצמו אל חסידי זנט"א אשר קמו עליהם בשעה שקדשו היום והרגום. ומקצת החסידים אשר היו שם שקדשו היום בשעה שהיו הורגים בהם, כי כאשר יגיל המוצא שלל כן היו שמחים וששים לעבוד לאלהינו ולקדש שמו וקדשו גם בעקדות. וגם חסיד אחד היה שם ור' מצרפת שמו ואומר לכל כך עושין במקומנו, הפר תפירה וברך על השחיטה ושחט עצמו וימת לפני ד' והכל ענו שמע ישראל וגו' בקול רם, ולא נותר מהם איש זולתי אשר מצאו מגוללים בבקר בין המתים, וכולם נתנו לקבורה. וב"ז בתמוז קמו האויבים על עם עני ומדוכא שבכרך מיר"א וצרו על העיר עם רב כחול אשר על שפת הים ובא שר העיר ויצא לחוץ כנגדם ובקש מהם להמתין להם חוץ לשדה העיר עד אור הבקר, וכה דבר אליהם אולי אכית את היהודים וישמעו אלי לעשות רצוני, וייטב הדבר בעיניהם והורו להם השרים לעיר אל היהודים ולא נתיאש שר העיר מיד וצוה לקרותם ולהביאם לפניו וכה אמר להם: שמעוני היהודים, תחלה נדרתי לכם לחסות אתכם בצלי ולהגן עליכם עד שיהא שם יהודי חי בעולם,

ותנאי זה התניתי לכם וכך עשיתי וקימתי, ומעכשיו אין אני יכול להציל אתכם מכל האומות הללו וראו מה אתם רוצים לעשות, ידוע תדעו אם לא תעשו כך וכך העיר תהרס, ומוטב לי למסור אתכם עד שלא יבאו אלי במצור להרוס במבצרים, ענו כולם למקטן ועד גדול הנה אנחנו מזומנים ותאבים אנו לפשוט צוארינו למות ביראת בוראנו ובייחוד שמו. וכאשר ראה שלא יכל להסיתם מיד יעץ בעצה אחרת והסכים ברבים להוליכם חוץ לשדה העיר מקום שהיו חונים שם התועים, וכשתפשום הניחם לשם ובאו להם לעיר בחרבות מלאות דם בהמה והיה להראות להם הנה הרגנום, וכל זאת עשו כדי להטיל עליהם פחד כדי לעשות רצונם שיטנפום ויצחנום במי צחנתם, וכל זאת לא שוה ולא הועיל להם כי אמרו אין אנו חפצים ביראתכם ובדבר הזה ענו כולם פה אחד, וכאשר ראו שלא הועיל להם מה שעשו החזירום לעיר ותפשום ונתנום במשמר כל אחד ואחד לבדו עד למחר שלא ישלטו יד בעצמם, לפי ששמעו ששלחו יד בעצמם האחרים. ושם היו שתי חסידות מרת **יענטיל** ומרת **רבקה**, האחת נהפכו עליה צירים חבלי יולדה וילדה בן זכר, והאחרת תפסה מרוב פחד ואהוה קדחת והיו שתיהן חולות לשם, וגם נערה אחת יפה עד למאוד היתה שם עמהם, ויהי כאשר ראו כי קמו עליהם האויבים שחטו אותה הנערה, בת עשר שנים היתה וכאשר תפסו בנער רך הנולד באותו שבוע וכרכוהו בעריסתו כי נכמרו רחמיהן עליו והפילוהו מן המגדל אשר הן בתוכו. וכשראו האויבים שעשו כן באו בעצה עליהן, למחר תפשום בעל כרחם וגררום אל התועים והרגו מקצתן ואותם שהחיו ויתנום בעל כרחם שלא בטובתם ועשו בהם כרצונם. ושם היה חסיד אחד ומ"ר **שמריה** שמו, והבטיחו באותו לילה גזבר עבדו של ההגמון מבירו להוליכו עמו ולהצילו ע"י ממון שנתן לו והוליכו ביער אותו ואשתו ובניו עד ט"ו באב, והיו הולכים ומעכבים לכאן ולכאן בנע ונד ולחוצים עד ששלח אחר ממון לבניו לשפיר"א ושגרו לו בניו זקוק של זהב, וכשתפס הממון מיד מסרם והוליכם

ליד האויבים לכפר נורטכי״א , וכשבא להם שמחו עליו שמחה גדולה , יושבי הכפר הכירו אותו ויאותו לדן להמתין עד למחר ולעשות כל רצונם , ומיד עשו מ־וב שמחה והן אכלו עמהן בכשרות ובטהרה ובסכין חדש כי אמרו בעוד שאנו ביראתנו אנו רוצים לעשות כאשר היינו נוהגין עד עתה , ולמחר נהיה עם אחד , ושמו אותם בחדר אחד עד למחר , כי אנו עיפים ויגיעים מטורח הדרך וכן עשו . ויקם בעוד לילה והיה מתניו ושחט אשתו ובניו וגם עצמו שחט ונתעלפה רוחו ולא מת , והיו סבורים לבא בבקר אל נכון כמו שנדר להם , ומצאוהו האויבים כך , ואמרו לו אע״פ שעשית מעשים אשר לא יעשו , אם תרצה לחזור לטעותנו תנצל , ואם לאו נגזור עליך מיתה משונה ונקבור אותך עם אותם אשר המתה , והשיב להם ח״ו לכפור באלדים חיים בשביל פגר מובס . וכרו הקבר והלך הוא בעצמו בתוך הקבר והשכיב בניו בשמאלו ואשתו בימינו , וזרקו העפר עליו והיו שואלים לו בכל שעה ושעה הזור בך עדיין , ולא שמע אליהם להאמין בנצר נתעב , ובדבר הזה עשו פעמים הרבה שהיו מגלין אותו לראות אם יחזור אם לאו , ובאחרונה השליכו העפר עליו בכעס ולא השגיחו בצעקתו , והיה קולו נשמע כל היום ההוא והלעיגו עליו , העל אלה תתאפק ד׳ וגו׳ . הנה עברו עלינו כל התוכחות כתוב ולא כתוב , ונפשנו נבהלה מאד , ואתה ד׳ עד מתי תאנף וגו׳ . ובכפר כרפנ״א עשו ביהודים שבו כרצונם וצחנום במי צחנותם ויתעוללו בהם , העל אלה תתאפק ד׳ וגו׳ . וגם דבר זה עשו בכרך גילד״א , היהודים היו לבז ולמשסה ואין מציל מידם , ועל אלה אני בוכיה וגו׳ . ושני אילנד״א הם שהרגו בם קדושי ישראל , האחד כפר אילנד״א בצד אול״ם , והאחד כרך אילנד״א באשר הוא שם . בח׳ באייר נהרגו קדושי שפייא״ר , בכ״ד בו נהרגו קצת מן הקהל אשר בוורמייז״א , ובר״ח סיון לא השאירו בם שריד ופליט , ובג׳ בסיון נהרג קהל הקדש שבמגנצ״א , ובמדינת קולוני״א התחילו בדם להרוג ולטנף מיום עצרת עד ח׳ בתמוז . ובשנת תתנ״ו אירע הגזרה , על חסידי

קולוני"א תלכנה , בנות ישראל תקוננה , מספד רב וקינה , על קהלה קדושה והגונה , חשובה וכל מעשיה באמונה , עליה מספד ארים ואבל כבנות יענה , כי מי זה יעצור במלין על קהלה קדושה נקיה כבת שנה , מעשיה ישרו בעיני שוכן מעונה , בעלי מצוות ובעלי צדקה לאין קצב וחשבונה , על כן קראו אכר לאבל מספד ליודעי קינה , וקוננו ברחובות ובשוקים אנה ואנה , כי מסרה נפשה ואחזה ביראת קונה , וכמה נמצאו קדושים כיין הבא משניר וחרמונה , וקדשו שם קדוש שוכן מעונה , לשמע אזן כסוס עגור מצפצף והומה כיונה, ורחם ידין מלא גויות ברוגז רב בלא חנינה . על קהל הקדש שבקלוני"א במספד מר קולי ארים , שמסרו עצמם על קדוש השם אתאונן ואתנודד בכל ערים , ואלבש שק ואפר ואשתה מר מי מרים, ואלכה נא וירדתי לקונן על ההרים , וכל הנשארים יספרו וידאגו בכל לב על קהלה הקדשה יקוננו לדור דורים , ולו תהיה הריגתם לסליחה וכפורים . אשור הייא , ונהי נהיה , על חסידי קלוני"א :

אשא נהי , בכי והי , על שבר שהיה ·
לי מה יקרו , מעי חמרמרו , על רעיך יה ·
יועם זהב , כפיר מוצהב , שוכיה וחשך מראיה .
עורכי מלחמה , שעריה ביד רמה , מגדלי תושיה ·
זאבים טורפים , אכלום הדפום , נתונים לשאיה .
רפסו שארה , בפצע וחבורה , ומכה טריה ·
בדמעות כלו עיני , תזל ותדמע בכיה ·
רפתה רוחי , ואריד בשיחי , ואהמה בנמיה ·
נפשות נקיים , פרשו לחיים , אל מקום בעליה ·
תמיד נצחם , מן נצחם , על מלבוש פרפריא ·
נצחם עמך , פורה דרוך , בזורעך הנטויה :

כאמור ואבוס עמים באפי וגו' ואומר פורה דרכתי לבדי וגו' וכאשר עשו האויבים באלו הקהלות כן עשו בקהלות אחרות בעיר טריביר"ש ובמי"ץ וגם ברעגנשבור"ק ובפרג"א , וכולם קדשו את השם באהבה והשלימו עבודתם עדי ערב , והכל היה בזמן אחד בחדש סיון עד חדש תמוז אשר

נתקדשו ונטהרו לעלות אל האלקים, המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו יושבים, אשר נתנו נפשם עליו, והוא ישיב להם כפעלם וכמעשה ידיהם ימציאם, נפשותם צרורות בצרור החיים בתוך היכל מלך, מלובשים כל אחד מהם בגדים של ענני כבוד, ומוכתר כל אחד ואחד בשני כתרים, אחד של אבנים טובות ומרגליות, ואחד של זהב פרויים, ושמונה הדסים בידו ומקלסין אותו ואומרין, לך אכול בשמחה לחמך, והכל מפורש במדרש*). מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, וזכותם יעמד לנו עד עולם סלה לקרב זמן הגאולה בעגלא ובזמן קריב. אמן כן יהי רצון:

---

*) עיין בבית המדרש שלי חלק ב' צד נ"ב. המ"ל.

II.

אגרת אל קהלות הקדש היהודים הנמצאים באשכנז להודיע להם מיטב ארץ תוגרמה ויתרון מלכות ישמעאל מאת יצחק צרפתי ז"ל:

1.

— — והנה אחיי ורבותיי יצ"ו אחרי אשר בשלומכם אדרוש אל אלקים אשים דברתי להודיע לכם איך בא אלי זה הבחור ר' קלמן עם חבירו ר' דוד כהן וסיפרו לי כל התלאות אשר מצאו ומוצאים מר ממות את אח"בי היושבים באשכנז והגזירות והקידושין והגירושין הנעשים בכל יום ממקום למקום ומעיר לעיר ואין לדבר סוף וכל זה איננו שוה להם כי בחשבם לבא אל עיר מקלט למצוא מנוח גם שם לא ינוחו יגיעי כח ומרוב הצרות אשר ימצאו יאמרו הראשון נח לי והשיני קשה הימנו והיה כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדוב ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש ככה מנוס אבד מנהם ותקותם מפח נפש ווו גדולה מכולם כי בימים הראשונים החכמים היו רואים הנולד והמוקצה ואף אם היו מחוסרי צידה לדרך היו משימים נפשם בכפם ובנפשם יביאו לחמם לאמר טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח והיו מניחין ארץ העמים ארץ ציה וצלמות לבא אל ירושלים ארץ החיים אדמת קדש הילולים ועכשיו נגזרה גזירה לגזירה ואינם מניחים שום יהודי לעבור ועתה נבוכים הם בארץ סגר עליהם הים לא ידעו אנה ילכו מרוח

הצרה ואנה טפנית יברחו אלה היו דברי ר׳ קלמן וחבירו ר׳ דוד אלי. ויהי בבאם פה ארץ תוגרמה ארץ לא גושמה ביום זעם וראו השלוב והשלוה והשפעת הטובה שיש בארצות האל וכי קרוב הוא הדרך לעבור מפה לירושלים הדך יבשה שמחו שמחה גדולה ואמרו ודאי אם היו יודעים היהודים היושבים באשכנז החלק העשירי מן הטובה אשר עשה י״י לישראל עמו במקומות האלה לא יעצרם הגשם ושלג ויום ולילה לא ישבותו עד בואם פה וחילו פני לכתוב אל שארית הפליטה קהלות הקדש היהודים הנמצאים באשכנז השוכנים בערי שוואבן ורינוס שטיירמארק מיהרין ואונגרין ולהודיע להם מוטב הארץ הזאת ויען כי כוונתם היתה ללכת אל קצוי ארץ ואולי כי שמה לא ידעו באמיתות סיבת מניעת דרכי ציון בקשו ממני לכתוב גם להם הסיבה והמניעה והפורקן והתשועה כי פקד י״י עמו ושם הדך אחרת הדך תוגרמה דרך יבשה בטוחה וקרובה לנוס שמה ובראותי כי לשם שמים כוונתם אמרתי למלאות שאלתם גם כי לבי רצה לזכות את ישראל לפיכך ארבה להם דברים המתיישבים על לב ואולי מדידי ומדידהו קא מסתייעא מלתא ויסכים מרי על ידי וישים בלבבם לשמוע בקולי להנאתן ולטובתן והמזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים וביען כי אלה ילכו במקום שאין מכירין אותי ואת חתימתי הנני מחלה את פני מעלתכם לחתום חתימת ידכם בסוף האגרת הזאת ותקיימו חתימתי ותנו ביד זה ר׳ קלמן ואם באולי יכשר בעיני מו׳ אחי החר׳ בנימין י״ץ להחזיק כתבי זה יען כי הוא כתיבת ידי אולי ימצא בו נחת רוח כי בעת יראנו יראה לו כאלו היה רואה אותי הרשות בידו אם יעתיקנו מראש ועד סוף מכוון ושמור יתחיל ויגמור עד חתימתי האחרונה ולא יחסר בו אות אחת ותחתמו אתם על ההעתק לקיים את כל דברי האגרת ותנו ביד זה ר׳ קלמן והעיקר ישאר ביד מ״ו אחי י״ץ וזאת היא שאלתי ובקשתי ובזה אדע כי מצאתי חן בעיניכם והאל ירבה שלומכם ושלותכם כנפשכם ונפש המתפלל בתפלה ובתחנה לאלהי קדם

מעונה יתן בלבבכם לבא אל המנוחה ולשמוע אל הרנה לגזור עליכם בגזירה שוה אתיא הנה הנה לטוב לכם כל הימים עד שיבה ועד זקנה תועלת נפשית וגופנית אף ערסיכם רעננה ואדמגרמיתו גרמי באו ואכלו בשרא שמינה . פי המדבר אחיכם הקטן **יצחק צרפתי** בן הנהר שלמה המלך :

2.

קול ברמה נשמע צעקה זעקה אנקה ודמע נהפך לאבל כנור וחליל וגנוהי גנח וילולי יליל כל ראש לחלי וכל לבב דוי על חסרוניה דלא הדר ווי ווי חבל על דאבדין ולא משתכחין עומדין בפרץ ומשקין בית השלחים להשקות בנשיקות פיהם מכח הדבקותם באלהיהם כי מן הבאר ההיא ישקו כל העדרים, ועתה שרי המשקים הם נעדרים שכיב רב ששת ומת רב שקה אין דולה ומשקה רבים שתו לימא רבים ישתו לא לימא ויצמו העם למים עד בא היום ההוא יצאו מים חיים מירושלים :

קול על המים ומעייניו להשקות ולרוות את בניו גד גדיה ולא סניק יותר ממה שעגל רוצה לינק הוא רוצה להניק כרצון איש ואיש הן רב והן מעט וישמן ישורון ויבעט ורם לבבו וישכח אל מחוללהו ולא זכר שר המשקים וישכחהו להטיח דברים כלפי מעלה בירא דשתי מניה מיא ירמי ביה קלא לאמר לי יאורי ואני עשיתני כחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה ואני אספתיו ובגלל הדבר הזה יעשן אף י״י וקנאתו בישראל עמו וצאן מרעיתו ואת כל צרותיהם ראה וידום ולא יזכר לבני אדום את יום ירושלים :

קול ענות אנכי שומע מטמא מנסך ומדמע גוי עז פנים על גוי שומר אמונים יהפוך ידו כל היום כעני המהפך בחררא עד דאזיל סומקא ואתי חיורא ווי מביתא ווי מברא רעות רבות וצרות כעקרבא

וזיבורא וסבבו סיבה לסבות וימצא עילה לעילות לבלתי השאיר פרט ועוללות בכרם י"י צבאות וזה לך האות כי יוצאים עלינו באוכלסין חדשים לבקרים חקים ונמוסין ומשימין עלינו שרי מסים לגבות ממונינו בלי שטר אמנה ושטר פסים עד כי אפס כספינו ולא נשאר כי אם גוייתנו ואדמתינו אדמת קדש הרי בשמים אשר עינינו ולבנו שם כל הימים , מתי ישיב י"י שיבת ציון ונשתחוה לי"י בהר הקדש ובירושלים :

קול שריקות אשר עלו ויחרקו הכלבים עזי נפש חלבי ודמי ילקקו אמרתי גם זו לטובה לפום צערא אגרא יאי עניותא לישראל כוורדא סומקא לסוסיא חיוורא הן הן יסורין של אהבה הן הן מעשה מרכבה אשר ירכב האדם במרכבת הצדיקים שבעתים מזוקקים להיות ממונו ורכושו כופר לנפשו טובה החטה שמצלת הכרי טבא פלפלא חריפתא ממלי צני דקרי ברם על דא קא בכינא ואקרא שמו שטנה כי הם לשטן לי כל שעתא ושעתא וצודה נפשי לקחתה להמיר אריה החי בכלב המת ולחלק התיומת אשר פינו ולבנו שוים תאמים ותמים לעבוד את י"י כל עשתונותינו תמים ורגלינו רגל ישרה והכי מסתברא כאשר עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים :

קול ענות חלושה בפה רך ובעבודה קשה על הכבוד החונה להפשיטו מעלינו יחרוק צידם רמיה כי ציד בפיהם אומנות אבותיהם בידיהם ליסטאה בליסטאותיה קא ידע ידו גורל על הימן כלכל ודרדע מוחלפת השיטה תחת הימן מחשבת המן תחת כלכל לי פנים קלקל תחת דרדע נעשה בשרין חדודין כמלא המרדע קלני מראשי ומזרועי קלני ובכל זאת לא שכחתי צורי וקוני וחרבן בית הגדול בית ארמוני תשכח ימיני אם אשכחך ירושלים :

קול גדול ולא יסף קלא דלא פסיק ודחיק ואתי מרחק קול המונה של רומי ואדום מתקוממי אשר לקולם נסו בת ישראל עמי כאשר שמענו עתה יותר מעשרה שנים על אחינו אנשי גלותינו מלאי מצות כרמונים היושבים **באשכנז ובאטליא של רומי** איך קמו

עליהם הגלחים והכומרים הכהנים בווי שמי על אודות הר ציון ושוחה כסוחה וגיהנם פתוחה חרדו ויצעקו צעקה גדולה ומרה ובקשו להפוך את הקערה אמרו נספה עלימו רעות לקצץ בנטיעות נרדוף אותם עד חרמה קטילי קני באגמא ושם ישראל לא יזכר ולא יפקד אלו הן הנשרפין בבית המוקד פגול הוא לא ירצה אסורים משום מוקצה נשביתה מאנוש זכרם הבה נתחכמה לו פן ירבה ורם ונוסף הוא על שונאינו ועלה ויאכלנו בכל פה כתרנגולת העומדת לאכילה וכבר התחילו ויזמו לעשות כאשר באו מקרוב חרשות מארץ בנימין ובסביבי ירושלים :

קול מגיד מדן ומשמיע אוון [אולי און כבכתוב] מהר אפרים הנה השמיעו על ירושלים נוצרים באים מארץ מרחק כדי הם לסמוך עליהם בשעת הדחק ועל אדום יניעו ראשם לאמר מי ירפא לך חטאת ואשם שאי לך על שפים קינה כי אבדה האמונה היהודים קנו הר בית ציון הבית והאפריון הובישה כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו לקנות קבורת הדופק והגולל ובית מחצבתו ועתה לא ידע איש את קבורתו אין אמונה בגוי אפילו בקבר קבורת חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים :

קול רעש גדול מפרק הרים לפני הגלחים והכומרים לאמר ציר בגוים שולח עבדא דמריד מצלח כאלה היום היהודים הפושעים והמורדים במלכנו מלך אסור ברהטים ובאלהינו עשו שפטים אשר קנו בית הקברות שוחה עמוקה פי זרות על אלה כל רע רכיל יהלוך תחת עבד כי ימלוך השמר מזרע היהודי ומבניו כי נפול תפול לפניו יזכר לך עונות ראשנים חדשים גם ישנים ואל שונאיו ביום נקם שבעתיים ישיב אל חיקם ואם מעט יוסיף לך כהנה וכהנה אבב חוטרי מילי ואבי דרי חושבנא ולמה תעמד משתאה האינך רואה מה הם עושים בערי יהודה ובחוצות ירושלים :

קול מלחמה במחנה ירשיע אל כל אשר יפנה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים עניים מרודים הנמצאים באדום וברום להפגיע

מקום אשר דת מגיע כי אמרו באף ובחרי אחרי אשר הלכו עמנו קרי אף אנו נלך עמהם בחמת קרי ומי הוא זה ואי זה הוא אנן בדידן ואינהו בדידהו נראה דבר מי יקום מבוי מפולש או מבוי עקום נכחידם מסוף העולם ועד סופו שדיא עיקרו בתר נופו ולולי י״י שהיה לנו תיר ולא נים אזי עבר על נפשינו המים הזדונים רק בחמלת י״י הפר עצתם וקלקל מחשבתם ונתן לחיינו ארכא ולמכתינו ארוכה אספלנית ורטיה מתוך מתון ארבע מאה זוזי שווייא אבן גזרו דלא כהלכתא על רב החובל להיות מקלקל ופטור במבעיר וחובל כל יהודי אשר ימצא הדך ירושלים בירכתי הספינה להטילו אל הים ואל שאונה, לאו כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא דיונה את כל אלה שמענו זה זמן זמנים עתה יותר מעשרה שנים וכאשר שמענו כן ראינו בעיר אלהינו כי מאז סרה הנוראה אשר משם תצא הוראה לישראל פרט וכלל מיעוט ורובא סוגרת ומסוגרת אין יוצא ואין בא ואין דורש לאמר שאלו את שלום ירושלים :

קול על שפיים נשמע בפומבי ולא בלחישה כי הלכה נתחדשה על העדה הקדושה אשר באשכנז נשרשה איך מכתה תששה כי נגרשה מעיר ומגרשה ונותרת כמלונה במקשה ולא זו בלבד עונשה אלא אף זו כי עומדים לבקש על נפשה לנטותה מאחרי אלוה עושה ודנין אותה במדת הדין הקשה ליסרה ולהכותה מכה אנושה טב רמו לה ומחו לה אמוחא כי כולה מקשה עד כי קצתם יאכלם חרב לטושה וקצתם יעבורון באש ובגחלת לוחשה ואשר לא יבא באש יעבירו במים ביבשה ולא יחושו למים שאובין או אם ירבו הנוטפין על הזוחלין או למי משרה או למי כבושה והמהדרין מן המהדרין, יבטחו על עשרם יצילם מרעה ומפחי קשה ולא יעלו על לב כי עושר שמור לבעליו להביאו אל צחנה ובאשה על אלה תבכה במר נפשי על אבן הראשה הוי אח והוי אחות איש ואשה קהלת יעקב ומורשה עד מתי אתה פוסח על שתי הסעיפים לעזרתך חושה וקום קרא אל אלהיך הלוך וקראת באזני ירושלים :

קול אלהים מדבר מתוך אש אהבתכם לאמר אל בני כי לא טובה השמועה כי שתים הן שמענו שתים רעות עשו עמי אותי עזבו מקור מים חיים בהעלם ביאת מקדש וקדשיו אל ירושלים עיר הקדש ואל סיד ההיכל שניה לה עזה כשלג והיא אב לתולדה שלשה עוין הן ישראל באומות שמביאין עצמן לידי נסיון בכל ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות להמליכו ולהקדישו . על אלה אחי ורבותיי אלופי ומיודעיי אשכנזים וצרפתים בכל מקום שהם הנה אני עבדכם ואחיכם הקטן יצחק צרפתי ואף כי משפחתי הצעירה היא מצרפת באשכנז נולדתי ויצקתי מים על ידי רבותי רבני אשכנז נ"ע ושתיתי מי בורם ותהיתי בקנקני תלמידיהם חביריי אשר היו באמנה אתי גדיים ונעשו תיישים והמערכת חייבה אותי וגליתי מארץ מולדתי ובאתי פה בארץ תוגרמה ארץ לא יחסר בה כל טוב אלהים חשבה לטובה כי למחיה שלחני לי ולכם אם תאבו ושמעתם ויען כי עצמי ובשרי אתם מבשרי לא אוכל להתעלם אך משפטים אדבר תוכחת מגולה מאהבה מסותרת . ראשונה אותם שהם בני עלייה ואם הם מועטים שכוונתם לעלות לירושלים אם סגר עליהם הים ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים למה לא יאמרו כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד וכלך אל דרך אחרת למצוא איזה דרך ישכן אור ואלהי אבותיכם נתן לכם מטמון מקום לנוס שמה ומקום הניח לכם להתגדר בו ארץ תוגרמה דרך קצרה וארוכה לכל חלי ומכה רצועה מארץ ישראל נפקא מהתם להכא אשר בה עולים ויורדים הולכי דרכים בכל יום ואין בעל הנס מכיר בנסו כי לכך נגזרה גזירה שלא תעברו דרך ים כדי שלא יתקיים בכם פסוק ועבר בים צרה עם מה שדרשו בו שהוא פסלו של מיכה כי בלי ספק מי שעובר בים ימים רבים ומצאוהו רעות רבות וצרות הוא פסלו של מיכה כי תפסל צורתו ויתמכמך גופו וכל עצמותיו מסער הים ומהמון גליו אכן דרך תוגרמה היא דרך ארץ החיים כולו דרך יבשה עד ירושלים רק מעבר ששה

מלין דרך ים ובכל יום ויום נמצאות אורחות ישמעאלים סוחרים ויהודים לרוב יצאו מחיל אל חיל שיירות גדולות מעיר לעיר מקהל לקהל במנוחה בשלום ובהשקט עד בואם למצרים וממצרים לירושלים הדרך קרוב ובטוח כמאן דקא אזיל להינגא ועל אלה לא נתן אתכם אלהים לעבור עוד דרך ים כי לא כלו רחמיו כדי שתבואו אל המנוחה ואל הנחלה בטח דרך יבשה בלי צער ובשופי ועתה אל תתעצלו ואל תתרשלו שובה ישראל קומה למנוחתיך ויפוצו אויביך מפניך יענך י״י ביום צרה ישלח עזרך מקדש מציון יסעדיך יזכור כל מנחותיך וערבה לי״י מנחת יהודה וירושלים :

קול ענות גבורה אצרח ואתגבר על הגורמים לנפשם חטאת ואשם שארית בני ישראל היושבים תחת גוי ולא תחת ישמעאל ואף כי לא יבחרו לעלות לירושלים צדק ילין בה דבעו למיעבד בהו ירושלים דדהבא כדעבד לדביתהו ר׳ עקיבא ויעלה ברוחם כי הכסף והזהב פרוים הוא ציון וירושלים ולו יהיה כפי דבריהם וכפי מחשבותיהם כ״ש וכ״ש שיש להם לבא בארצות האל בחיבה ובאהבה כי לנו הכסף לנו הזהב ואתנו הוא נמצא כי פה יש לכסף ולזהב מוצא וכלי זהב וכלי כסף הפץ בגרתיקון ושמלות הכלך והשיראין והסיריקין כי התוגרמים יכבדו האדם לפי מלבושיו ומעשיו ויקראו מכבדותיו למלבושיו וכל אלה בקלות ישיגם ישראל ויכול להיות יען כי אין להם עולים ומסים וארנוניות מנדה בלו והלך עליהם לא יוטל והרווחים מרווחים לרבית יש אחרית ותקוה והסחורה סחורה היא ונאוה והמזונות לא יוכל למנות ולמדוד השופע והזול לא באלכסון ולא בקרנזול יושבים לבטח איש ואיש כרצונו איש תחת תאנתו ואיש תחת גפנו וכמה מעלות טובות למקום הזה וחן על יושביו מה שאין כן במדינת אשכנז ובכל סביביו . ראשונה בכל ערי אדום לא ילבש יהודי ירוק ואדום ואפילו אם ילבשוהו קטני בניו אם יהיה אדום יאדים גופו בדם ואם יהיה ירוק ירוק ירק בפניו על אחת כמה וכמה דלא לביש מדא כלי מילת ובגדי שש ורקמה ואם ילבשם תוך עמא פויזא ישיתוהו

בתה לשמה ולביזה והאידנא נהוג עלמא אפילו בצררא בת זווא . כל ימיהם רעים ומכאובים ואפילו שבתות וימים טובים יאכל נהמי אקושא אחינכי וליטרא ירק בשמן תורק והדג והבשר והמזג יחסר כי אם מים ובצלי קשים ללב כחרבות והסייף הסכין והפוגיון יאכלו זרים חילם ונכסיהם יורדין לטמיון א"כ מה יועיל רב הונא ושבתי אוצר פרי הי נינהו כעכברי דשכיב אדינרי אשר לא יזכה בהם לא בכסף ולא בשטר ולא יקח מהם אפילו כפועל בטל ואגר נטר עושר שמור לבעליו לרעתו ולא יועיל הון ביום עברתו ואבד העושר ההוא דילכון אמרי דילהון הוא כי יעלילו עלילות ברשע על לא חמס ועל לא פשע גזים ועביד אוי מקולמסן ואוי מאלתן כי אינם נראים כאוהבים אלא בשעת הנייתן לנגדם אין חכמה ואין תבונה ולא ישימו פנים לזקנה ואפילו אם יהיה הכם עדיף מנביא כבן עזאי בשוקא או כרב שמואל בר שילת מקרי דרדקי דהוה יתיב בטולי דאפדניה ולא עדו עליה הרפתקי או כרבא דהוה מצלי ורמי פוזמקי . אי אית לך כרב אשי איספרמקי ותרנגולת מפוטמת ויין ישן עתיקי בכל שעתא למלאות כרסיה בריה ואריך שקיה אי אית לך חביתא דאודרא דהיינו ביסתרקא כדאמר ר' בנאה חכימי דיהודאי וצדיקי אז כל זמן דאת יהיב ליה יראה כאוהב ושייף ליה בגורקי ויצחק בך כדמצחקי בינוקי יאמר פלוג לי אמגוזי פלוג לי טסקי ואי לא ניתיב זוזי איסתרי ודנקי יש צער בבת מלך שהריחה קדרה ציקי ישדי כרגא אפילו אפרדכת ולא יצילוהו אנדיסקי ואף אי כתב לך אשרתא וקיומהון וחתימי בשתין גושפנקי עידי חתימי כרתי כי יאמר דהוה חתים בדייסקי ואי לא יהיב ליה כל מאי דבעי אפילו עד שבעה אלפי דינרי זיינקי לא ירחם ולא ינחם ויתלה בו בנחמן בוקי סריקי יאמר חביבין עליו יסורין בתרי דיני לדייניה ממונא משלם ומילקי לקי ישרפהו בבית השחי יחרכו כפות רגליו ויקראו ליה קטינא חרוך שקיה יכפול בו צרות כמאן דעקרבא וזיבורא טרקיה ואם בכל זאת לא יודה יקרא למשלחי גלימי דאנשי חיוורי קקי ויפשיטוהו כי יאמר דילמא תלו ביה קמיעי תלי

ביה פתקי תשע כהו כנקבה כי יברא בו שלשה בדקי מיתה והבקי יתהותו לנתחון אומצי ביעי ומוריקי ואפילו לקרחה שפיר דמי כי יעבדינהו שויכקי הכא עבדי גוכמרא והתב מצלק צלקיה ולא יהוש לא משום מתיא ולא משיב ירקי אי פנוו מוריקות ואית ברו מוריקי וישאר כדומן על פני אדמה מת שאין לו קוברים ירום ויבאיש משום תלאים ומשום בקי ויסרח תרביה אע"ג דאית ביה שורייקי סומקי והלואי דאיכא איניש משום כבוד הבריות דליסחוף דיקולא ארישיה ולהדקיה והו סופו ותכליתו מוחלפת השיטה סוף בהמה למות וסוף אדם לשחיטה. גדולה מזו אמרו כי גזרו שלא ישנו התלמידים ברבים מאי דרוש חמוקי ושלא יקראו השמע ולא יתפללו בעשרה כי אם לסירוגין פסקי פסקי ושמו עליהם אורבים הא במקרי שמע והא במותיב פרקא ושלא יהא רשאי שום יהודי לעשות מלאכה ולפתוח חנות ביום אידם וכי האי גוונא בכל מלכותם מלכותא קטיעא שדור פריסתקי ונבהלתי על אצילי בני ישראל מקדשי השם ברבים צדיקי וותיקי איך יסבלו בדבר דאיכא לפקפוקי דודאי כל להנאת עצמו שרי כי הא דיהבינן להו קווקי והומינקי אבל כשהוא מכוין להעביר על דת או ליקר שם ע"ז מידא איכא לרחוקי ואע"ג דלא ליהוי איסורא אין לעמוד בחורבא אי משום מפולת ומשום מזיקי דלמא נפיק חורבא מיניה משום פרך בתו ובנו הקטנים ודמינים שלא יזהקה. ועתה ישראל מה לך נרדם לא תעמוד על דם הסירו מאלהי הנכר אשר אתם בקרבו ובאו ורשו את הארץ אשר י"י נותן לכם למען טובו ארץ אשר אדמתה מכפרת בגלגול מחילות והאל קוממיות יוליך אתכם ויוסיף ברכה עליכם יברכך י"י מציון וראה בטוב ירושלים:

קול קורא במדבר פנו דרך ישרו בערבה מסילה סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי ופדויי י"י ישובון ובאו לציון ברינה ולמה תניאון ישראל וי"י מציון ישאג ומירושלים יתן קולו קורא הדורות מראש עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי שובו אלי ואשובה

אליכם אמר שומר אתא בוקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו אתיו שובו לבצרון אסירי התקוה בית ישראל דרשוני וחיו בקשו את י״י כל ענוי הארץ בקשו צדק בקשו ענוה וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק והושעתי את הצולעה והנדחה אקבץ ושמתים לתהלה ולשם בכל הארץ והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות והביאותים אל אדמתם אשרקה להם ואקבצם כי פדיתים ורבו כמו רבו ועתה הכון לקראת אלהיך ישראל צלח ורכב כי תרכב על סוסיך מרכבותיך ישועה והלך לפניך צדקך וכבוד אל יאספך פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים זה בא מאדום קדוש יאמר לו יעבור שלום יבא שלום שלום לרחוק ולקרוב יחליפו כח ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש כי מרחמם ינהגם ואורח לצדיק מישרים הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ובאו האובדים בארץ אשכנז והנדחים בארץ צרפת והשתחוו לי״י בהר הקדש בירושלים :

קול י״י בכח בטא כתב חשב ספר ספור וספר קדמון לעולמו ולא הוקף ולבסוף ישב לאפוקי מהמינים המאמינים בקדמות העולם בשלוש ובגשמות ומודים דפסיק רישיה לא ימות רחמנא ליצלן מהאי דעתא דעת אבא שקרא ובן כוזיבא כי אין עוד מלבדו וכתיב ואל השלשה לא בא אכן הוא מצוי יש אשר המציא כל הנמצאים באותות ומופתים נוראים הוא ולא אחר ישגיח עלינו בהשגחתו באשר ישגיח בפרטי המין ואישיו כי לא כלו רחמיו על כל מעשיו יעלה תפלתינו לרצון לפניו כנחוחי אשיו להצילנו מיד אדום ועשיו ומפני לוחציו ונוגשיו ויחיש קץ גאולה למקודשיו ויבנה זבול וארמון בבית קדשיו והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר י״י ואל בית אלהי יעקב ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר י״י מירושלים . פי המדבר גרגיר בארץ נכריה **יצחק צרפתי** בן הנהר שלמה המלך :

3.

ראיתי מגילתך עיפה וקראתיה מראשה עד סופה והנה היא
מלאה בינה ותדבק נפשי בדינה ודבריך השלמים יפים וצחים טובים
ונכוחים וסודותיך המתקתי דבש אמרי נועם דבריך טעמתי ואגרתך
העשוייה כמעשה הרתוק ותהי בפי כדבש למתוק וזכה וברה נקייה
וטהורה מסודרת ונערכת שלשה המה מטיבי לכת ותאמר נפשי עליה
אין זה כי אם דברי נביא וחוזה ומזה בן מזה אכן יש אלהים במקום
הזה ועל משכנותיך אמרתי אל כל צמא לכו למים אין זה כי אם
בית אלהים וזה שער השמים :

---

türkisches Gebiet über Egypten nach Jerusalem zu reisen. Unter der milden türkischen Herrschaft würden sie frei und geachtet sein, Geld erwerben, keine drückende Steuern zahlen und ihrer Religion treu bleiben, ohne Opfer zu bringen. Dies Alles wird in Reimprosa, mit zahlreichen feinen Pointen und talmudischen Wortspielen dargestellt, so dass dieses Sendschreiben schon in stylistischer Beziehung höchst interessant ist.

Die Zeit der Abfassung ist, nach meiner Ansicht, der Anfang des 13. Jahrhunderts[1]), und den historischen Hintergrund bildet der dritte von Kaiser Friedrich Barbarossa (1189) unternommene Kreuzzug.

Der Codex, nach welchem das Sendschreiben hier abgedruckt wurde, befindet sich in der kaiserlichen Bibliothek zu Paris (ancien fonds No. 291) und die Copie besorgte mir der rühmlich bekannte Hr. B. Goldberg.

Leipzig, im Juni 1854.

Jellinek.

4) Ein Aaron und Chajim b. Isaak Zarfati kommen auch in diesem Jahrh. vor. Vergl. Zunz, zur Geschichte, S. 93. Die stylistische Anspielung auf das Buch Jezira (s. Anm. 2) spricht auch für diesen Zeitraum. Ferner musste Jerusalem in den Händen der Türken gewesen sein, das erst 1187 von Saladin erobert wurde.

er dem Studium des Talmuds oblag, der ihm sehr geläufig ist, beschäftigte sich auch mit den Elementen der Kabbala[2]), wanderte später nach den unter türkischer Herrschaft stehenden Ländern aus, wo er sich sehr wohl fühlte. Zwei deutsche Landsleute, R. Kalman und R. David Cohen, die ihn besucht hatten, erzählten ihm von den Leiden, denen die Juden in Deutschland (besonders in Schwaben, am Rhein, in Steiermark, Mähren und Ungarn) und in der Lombardei — die unter deutscher Herrschaft stand — preisgegeben waren, von denen er schon vor mehr als zehn Jahren gehört hatte und die er selbst in seinem Sendschreiben schildert. Die Geistlichkeit hatte nämlich das Volk gegen die Juden gehetzt und das Gerücht ausgestreut, die Letztern hätten den Zionsberg als Eigenthum erworben und würden auch das heilige Grab an sich kaufen. Man fiel daher über die Juden her, tödtete, verbrannte oder nöthigte Viele die Taufe anzunehmen; man verbot ihnen, das Gesetz öffentlich zu lehren, das Schema („Höre Israel, der Ewige unser Gott ist ein einig-einziges Wesen") zu beten, die Andacht in Gemeinschaft von zehn Personen zu verrichten, an christlichen Festtagen irgend ein Geschäft zu treiben; man beraubte sie ihres Vermögens, erdrückte sie durch mannigfache Steuern, und der letztere Punkt wird mit einem merkwürdigen Humor und mit zahlreichen stylistischen Pointen dargestellt. Ein Deutscher — sagt R. Isaak — stellt sich recht freundlich und nimmt eine fast kindlich-unschuldige Miene an gegen den Juden, wenn er nur mit Leckerbissen und gutem Wein tractirt wird, bald aber verlangt er Geld, das er durch alle erdenkliche Qualen zu erpressen versteht, dann nimmt er ihm die Kleider weg, endlich tödtet er ihn, nachdem er seine gegebenen Versprechungen durch Kniffe illusorisch zu machen gesucht hatte. Auch hatte man den Juden nicht gestattet, die Wasserstrasse nach Jerusalem zu benutzen, und das veranlasste R. Isaak seinen beiden Landsleuten ein offenes Sendschreiben an die Juden in Deutschland mitzugeben, das einige Rabbiner und sein Bruder Benjamin durch Abschrift weiter verbreiten sollten[3]), und worin er die Vorzüge der Türken und der türkischen Länder rühmt, seinen Glaubensgenossen den Rath ertheilt, Deutschland zu verlassen und auf einem Landwege durch

2) Vergl. S. 17, Z. 11 v. o. die Anspielung auf מעשה מרכבה und S. 24, Z. 12 v. u. die Deutung des ספר ספור וספר im Buche Jezira I, 1.

3) Nr. 1 bildet nämlich den Schluss eines an deutsche Rabbiner gerichteten talmudischen Gutachtens, das aber defect ist. Nr. 2 ist das Sendschreiben und Nr. 3. die Bestatigung und Antwort eines Ungenannten, vielleicht des R. Benjamin. Die Aufschrift habe ich gemacht. Auffallend sind die Worte מזכור ושמור יתהיל (S. 15, Z. 5 v. u.), welche zu verrathen scheinen, dass das Sendschreiben mit זכור ושמור angefangen habe.

Xanten (30. Juni), Moers (3. Juli), Kerpen, Geldern, Trier, Metz, Regensburg[14]) und פרג"א[15]) vom 6. Mai bis zum 4. Juli des Jahres 1096 oder vom 8. Ijjar bis zum 8. Tammus 4856 a. m. brachten, den Todesmuth, die Gläubigkeit, die Aufopferung der jüdischen Väter und Mütter, Söhne und Töchter, Greise und Jünglinge! Diese bluttriefenden Blätter der Religionsgeschichte und die Verfolgungen in den späteren Kreuzzügen haben die Sulat-Gebet-Stücke, welche für die Sabbate zwischen dem Pesach- und Wochenfeste bestimmt sind, zum Gegenstande. Im Jahre 1096 wurde der Messias erwartet (s. den Anfang des Berichtes) — und statt des Heils kamen Leiden[16])!

§ 4.

R. Josef ha-Cohen.

Dem Chronisten R. Josef ha-Cohen, Verfasser des דה"י למלכי צרפת (Ven. 1554, Amst. 1733 in 8.) und des עמק הבכא (Wien 1852, 8. ed. Letteris) war der Bericht des R. Elieser bekannt; er benutzt ihn mit ausdrücklicher Angabe seiner Quelle in seinen beiden genannten Werken, jedoch mit Abkürzungen, stylistischen Aenderungen und mit Weglassung aller Verse.

II.

Sendschreiben an die Juden in Deutschland über die Vorzüge der türkischen Länder und der muhammedanischen Regierung von R. Isaak Zarfati, Sohne des Salomo Leroi[1]).

R. Isaak Zarfati, d. h. der Franzose, stammte von einer französischen Familie ab, wurde in Deutschland geboren, wo

---

14) Bei Josef ha-Cohen רישבורק, in Worms דישבורק.

15) Dieses פרגא kommt auch Eben ha-Eser 84c vor. Es heisst nämlich daselbst: מעשה אירע ברינשפור"ק שבחור מפרג"א היה שם. Es war also in der Nähe von Regensburg. Für מיץ hatte meine Handschr. ויץ, für טריביר"ש las sie נוריביר"ש, ווירא für מירא, was aber falsch ist oder auf Verwechselung von וו und מ, נו und ט beruht.

16) So setzte das kabbalistische Buch Pelia die Ankunft des Messias auf 1490 — und 1492 wurden die Juden aus Spanien vertrieben!

1) המלך ist wahrscheinlich der französ. Familienname Leroi. So führt z. B. der jetzige Kriegsminister Frankreichs diesen Namen.

einer grossen Berühmtheit und zeichnete sich als Dichter und Gesetzlehrer aus. Er schrieb: 1) Verschiedene religiöse Gedichte (s. Heidenheim's Einleitung zum Machasor). Aus seinem Ma'arib für den zweiten Abend des Wochenfestes geht hervor, dass ihm eine Schrift Saadja's über den Dekalog (s. Dukes, Nachal Kedumim, S. 3, Anmerkg. 3) bekannt war. — 2) Einen Commentar zu Abot, den Michael Moraftschik — d. h. aus Mähren — in seiner מנחה חדשה benannten Erklärung zu Abot benutzte (vergl. Zunz, zur Geschichte, S. 125). — 3) Ein halachisches Werk אבן הראשה, das Asulai noch als Handschrift gesehen. — 4) Ein grosses halachisches Werk, צפנת פענח oder אבן העזר, auch ספר ראב"ן genannt, das sehr berühmt war, selten ist und 1610 zu Prag in Fol. gedruckt wurde. Es enthält auch exegetische und hagadische Erläuterungen. — 5) Den hier abgedruckten Bericht[11]) über die Judenverfolgungen zur Zeit des ersten Kreuzzuges.

§ 3.

Inhalt des Berichtes.

In schön geschriebener hebräischer Prosa, die von vier Elegien unterbrochen wird, schildert der Verfasser die bitteren Leiden, welche die von Frankreich hereinbrechenden Kreuzfahrer über die jüdischen Gemeinden zu Speier (6. Mai), Worms (21. und 28. Mai), Mainz (30. Mai), an verschiedenen Ortschaften des Rheingaues, zu Cöln (2. Juni), Neuss (28. Juni), Coblenz[12]) (29. Juni), Andernach[13]) (29. u. 30. Juni),

---

b. Elija 154a; Josef b. Natan 149b; Kalonymos b. Obadja aus Frankreich 59b; Meir, Vater des רשב"ם 148a; Meir b. Mose 154a; Meschullam 153c, 154a; Mose b. Jechiel 153c; Mose b. Joel 154a; Natan b. Meschullam 154a; Regensburger Weise 14b; Samuel b. Meir 143d; Samuel b. Kalonymos 41b; Samuel, seinen Schwiegersohn in Cöln 11c, 13a, 14c, 17a, 18d, 21c, 22b, 27a, 28b, 91d; Samuel b. Elieser 154b; Schalom, seinen Verwandten 31a; Schemarja b. Mordechai 146c, 147d; Uri, seinen Schwiegersohn 16b.

11) Der Abdruck ist nach einer von mir angekauften Abschrift gemacht worden, die Hr. S. Baer, der verdienstvolle Verf. der Schrift תורת אמ"ת, aus einem im Besitze des Herrn Niederhofheim zu Frankfurt a. M. befindlichen Codex gefertigt hat. Der Bericht befindet sich auch in dem Notizbuche der Wormser Gemeinde-Gebräuche. Siehe S. Adler a. a. O.

12) In unserem Berichte מיבלינ"ק, bei Josef ha-Cohen מבלצ"ק, in der Wormser Handschr. (Adler a. a. O. S. 92) מבלנצ"ק.

13) אילינד"א, bei Josef ha-Cohen und in Worms אילניר"ה, in Emek ha-Bacha אילינד"ה.

und Lieder zum Preise des einig-einzigen Gottes[3] (שירי היחוד), dem man Alles zu opfern bereit war. So ist auch der vorliegende Bericht keine blosse Chronik für die Wissbegierde, sondern mit den Thränen und dem Herzblute des Verfassers geschrieben.

§ 2.

Leben und Schriften des R. Elieser aus Mainz.

R. Elieser, aus Mainz und in Mainz lebend, war Augenzeuge der Vorbereitungen zum ersten Kreuzzuge[4] und erreichte jedenfalls ein sehr hohes Alter, wenn auch die Daten etwas unsicher sind[5]. Zum Lehrer hatte er seinen Schwiegervater Eljakim b. Josef[6], seine fünf Schwiegersöhne waren die Gesetzlehrer Eljakim, Joel ha-Levi, Samuel, Simson b. Tobia und Uri[7], auch sein Bruder Chiskija erfreute sich eines gelehrten Rufes[8], zu seinen Nachkommen gehört die berühmte Familie des Ascher b. Jechiel[9], mit den bedeutendsten Gelehrten seiner Zeit stand er in gelehrtem schriftlichem Verkehr[10], genoss daher

---

3) Als Beweis, dass Samuel der Fromme Verfasser unseres Schir ha-Jichud sei, führt Jakob Emden in seinem Gebetbuche 194a an, dass רש in dem Verse תיקר שירת רש בעיניך auf ר"בינו ש"מואל anspiele.

4) und 5) Eben ha-Eser 40a findet sich eine Anfrage über einen Fall, der sich zur Zeit der Verfolgungen (בשעת הגזרה) ereignete. Auch richtete er einen Brief an R. Meïr, den Schwiegersohn Raschi's (a. a. O. 148a). Es ist daher unmöglich, dass die Daten 1240 (a. a. O. 140a; s. A. Adler in Jost's Annalen, Jahrg. 1839, S. 91) und 1247 (a. a. O. 140a) genau sein sollen.

6) 7) u. 8) S. Anmerkung 10 und Kore ha-Dorot ed. Cassel, 14a.

9) Asulai Schem ha-Gedolim ed. Benjakob I, 13b.

10) In seinem Eben ha-Eser nennt er folgende Gelehrte, mit denen er in Verbindung stand: Abraham ha-Levi 7d; Abraham b. Samuel aus Speier 13b, 61a; Ascher b. Jakob ha-Levi 22a; Baruch b. Isaak 153a; Chiskija, seinen Bruder 28a; Efrajim aus Regensburg 111a; Elieser b. Simson aus Cöln, seinen Verwandten 9d, 18d; Elija b. Jehuda 153c; Elija in Frankreich 153c; Eljakim b. Josef, seinen Lehrer und Schwiegervater 12d, 13c (auffallend ist, dass רשב"ם ihn 143d התן לרבינו ליאונטין nennt); Eljakim, seinen Schwiegersohn 14b; Gerson b. Salomo 10a; Hillel, seinen Verwandten 31a; Isaak b. Ascher ha-Levi 32a, 36a; Isaak, seinen Schwager 7a; Isaak b. Mordechai 154a; Jakob ha-Levi, seinen Verwandten 13c; Jakob b. Meir (Tam) 148b, 153c; Jehoel, seinen Verwandten 40a; Jehuda b. Josef, seinen Verwandten 8a; Joel, seinen Schwiegersohn 11a, 18b, 21d, 28bc, 29a, 31a, 114ab; Josef

I.

Bericht über das Jahr 1096 von R. Elieser ben Natan aus Mainz.

§ 1.

Einfluss der Kreuzzüge auf die Juden.

Die grossen Kämpfe, welche die christlichen Völker des Abendlandes am Ende des 11., im 12. und 13. Jahrhundert[1]) gegen das Morgenland führten und die Tausenden der Söhne Juda's Leben, Heimath oder Vermögen raubten, haben durch die religiösen Zuckungen, in die Europa, Asien und Afrika gerathen waren, durch die Aufregung der Glaubenscontraste, die hier zum Bewusstsein gebracht, und durch die unsäglichen Leiden, die sie über Millionen Menschen verhängt hatten, auch auf das innere Gemüthsleben der Juden eingewirkt. Die Mystik, deren Wiege Schwermuth und deren Grab der Frohsinn ist, fand Eingang in die von Kummer niedergebeugten, der frohen und freudigen Stimmung verschlossenen Gemüther zahlreicher Gelehrter. Andererseits wurde man dessen, wofür man litt, des inhaltvollen Glaubens, des Monotheismus sich klar bewusst, und es entstanden Gebete[2]), welche die Wunden heilen sollten,

---

1) Auf den letzten Kreuzzug Ludwigs IX. i. J. 1270, an welchem auch Carl von Anjou, König von Sicilien, theilnahm, scheint der Sohar II, 32a anzuspielen, wenn er sagt: וזמינין בני ישמעאל לאתערא קרבין תקיפין בעלמא ולאתכנשא בני אדום עלייהו ויתערון קרבא בהו חד על ימא וחד על יבשתא וחד סמיך לירושלם וישלטון אלין באלין וארעא קדישא לא יתמסר לבני אדום. Vergl. Landauer, Wesen und Form des Pentateuchs, S. 96.

2) Das Datum des ersten Kreuzzuges 1096 sowie Clermont unter der Bezeichnung קרן אופל werden in dem Sulat für Sabbat vor dem Wochenfeste (s. Arnheim z. St.), und der zweite Kreuzzug i. J. 1147 wird in dem Sulat für den ersten Sabbat nach Pesach ausdrücklich angegeben.

Zur
Geschichte der Kreuzzüge.

Nach

handschriftlichen hebräischen Quellen

herausgegeben

von

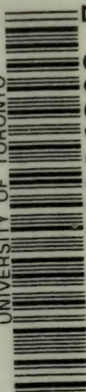
Adolph Jellinek.

Leipzig, 1854.

Eigenthum von J. M. Goldberg.

(Druck von C. W. Vollrath in Leipzig.)

Eliezer ben Nathan
Kuntres gezerot TaTNU